

การประชุมวิชาการและนิทรรศการ
ทรัพยากรไทย : ศักยภาพมากล้นมีให้เห็น
วันที่ 30 พฤศจิกายน 2560
งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น
อพ.สธ.-ตำบลกีดช้าง
งานที่ 3 งานปลูกรักษาทรัพยากรสัตว์ (ช้าง)

ศูนย์เรียนรู้ฐานทรัพยากรท้องถิ่น

THAI ELEPHANT HOME

พื้นที่จัดเก็บข้อมูลการปลูกรักษาทรัพยากรสัตว์ ”ช้าง”

ช้าง ๆ ๆ ๆ

- ความสำคัญของช้างไทย
- - ช้างเป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ไทย ช้างเป็นสัตว์ที่ดำรงอยู่คู่กับประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สยามประเทศเคยใช้ธงชาติเป็นรูปช้างเผือก ชาวไทยเชื่อกันว่าช้างเผือกเป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ ช้างเผือกจึงได้รับการยกย่องเสมือนเจ้านายชั้นเจ้าฟ้า
- - ช้างเป็นผู้ปกป้องเอกราชแห่งชาติไทย ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้จารึกไว้ว่าช้างได้เข้ามามีส่วนในการปกป้องเอกราชและความเป็นชาติให้แก่ชาวไทยหลายยุคหลายสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทำยุทธหัตถี จึงทรงประกาศเอกราชและความเป็นชาติ ซึ่งช้างทรงในสมเด็จพระนเรศวรนับว่าเป็นช้างไทยที่ได้รับเกียรติอันสูงสุด โดยได้รับพระราชทานยศให้เป็นถึง "เจ้าพระยาปราบหงสาวดี"
- - ช้างสร้างความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสสิงคโปร์ และเบตาเวีย (จาการ์ตา) ประเทศอินโดนีเซีย ได้พระราชทานช้างสำริดให้แก่ทั้ง ๒ ประเทศนี้
- เป็นเรื่องราวความสำคัญของช้างไทยแบบย่อๆ
- ปัจจุบันช้างไทยมีบทบาทและความสำคัญต่อประเทศด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสร้างรายได้ให้กับประเทศหลายพันล้านบาทต่อปี

ข้อมูลประชากรช้างเลี้ยง จังหวัดเชียงใหม่

สำรวจเมื่อ กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560

โดย ศูนย์ความเป็นเลิศด้านศึกษาและวิจัยช้าง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ร่วมกับ สถาบันวิจัยสถาบันวิจัยและบริการสุขภาพช้างแห่งชาติ จ.สุรินทร์ กรมปศุสัตว์ และ สถาบันคชบาลแห่งชาติ ในพระอุปถัมภ์ฯ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ จังหวัดลำปาง

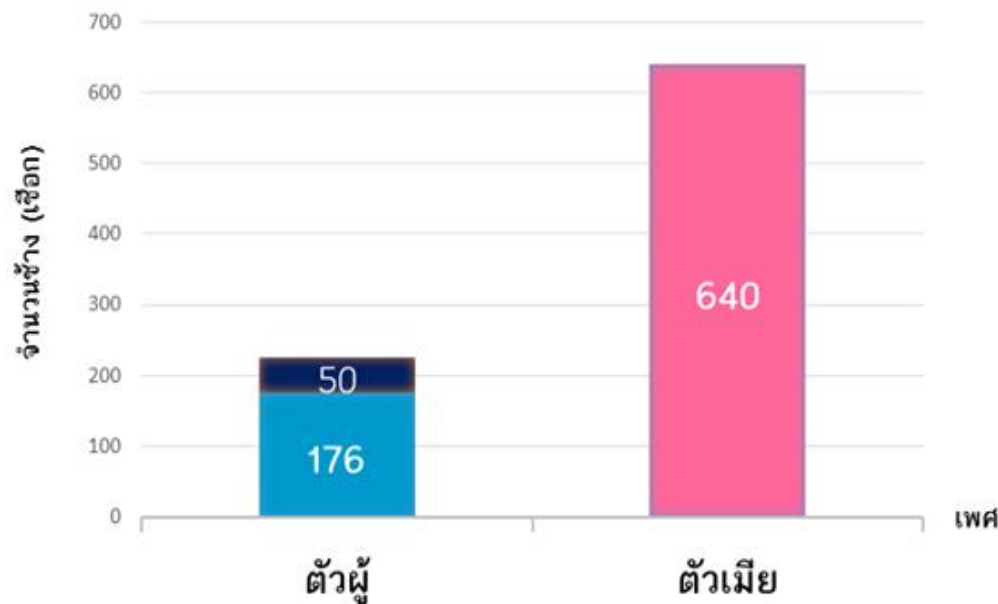

จำนวนช้างเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่

จำนวนช้างเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560

มีช้างทั้งหมด **866** เชือก

- จำนวนช้างแต่ละเพศ

จำนวนประชากรช้างเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่
มีทั้งหมด 866 เชือก
แยกตามเพศพบว่า มีจำนวนช้างเพศผู้ 226 เชือก
(ช้างพลาย 176 เชือก ช้างสิดอ 50 เชือก) และมีจำนวน
ช้างเพศเมีย 640 เชือก

อัตราส่วน ผู้ : เมีย = 1 : 2.8

จำนวนช้างเผือกและปางช้างในจังหวัดเชียงใหม่

จำนวนช้างเผือกและปางช้าง

ในจังหวัดเชียงใหม่

จำนวนช้างเผือก

▶ ปี 2560

จำนวนช้างเผือก

▶ ปี 2559

จำนวนช้างเผือก

▶ ปี 2558

= ช้าง 100 เชือก

จำนวนปางช้าง

▶ ปี 2560

จำนวนปางช้าง

▶ ปี 2559

จำนวนปางช้าง

▶ ปี 2558

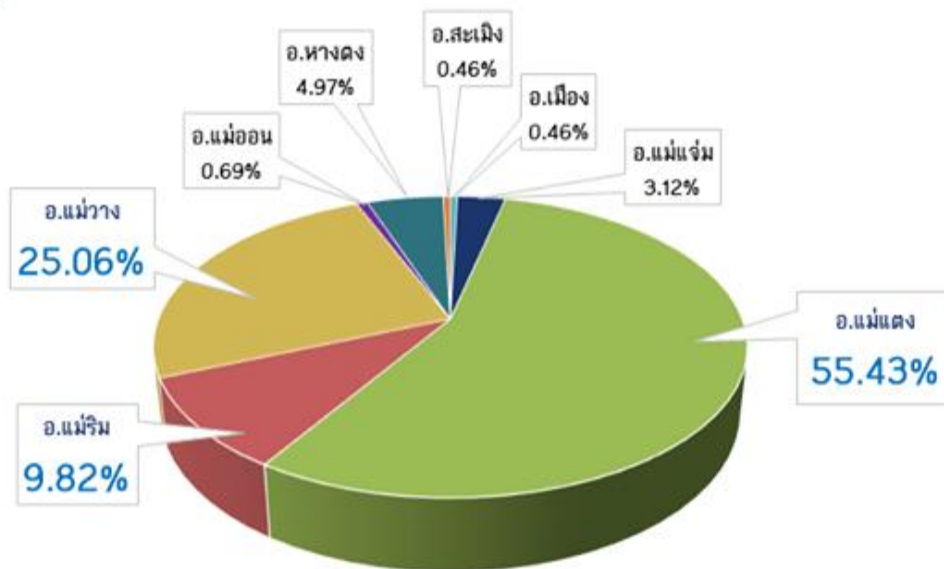
= ปางช้าง 10 ปาง

จำนวนช้างเลี้ยงในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่

จำนวนช้างเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2560

จำนวนช้างแต่ละอำเภอ

จำนวนช้างเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อแบ่งจำนวนช้างตามแต่ละอำเภอ

พบว่า อำเภอแม่แตงมีจำนวนช้างมากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 55 รองลงมาคือ อำเภอแม่วาง อำเภอแม่ริม อำเภอหางดง อำเภอแม่แจ่มอำเภอแม่ออน อำเภอสะเมิง และอำเภอเมือง ตามลำดับ

■ อ.เมือง ■ อ.แม่แจ่ม ■ อ.แม่แตง ■ อ.แม่ริม ■ อ.แม่วาง ■ อ.แม่ออน ■ อ.หางดง ■ อ.สะเมิง

องค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้างกับการปลูกรักษา ทรัพยากรสัตว์(ช้าง)

การศึกษาทรัพยากรพันธุ์สัตว์ (ช้าง)

การปลูกรักษาทรัพยากรสัตว์ หรือ การรักษาทรัพยากรช้าง ของงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.-ตำบลกีดช้าง บ้านแม่ตะมาน หมู่ที่ ๒ ได้แบ่งการรักษาทรัพยากรช้าง ออกเป็น ๓ ด้าน

๑) การรักษาทรัพยากรช้าง โดยการศึกษา “การขยายพันธุ์ช้าง” พื้นที่ศึกษา “ศูนย์เรียนรู้ฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.-ตำบลกีดช้าง (Thai Elephant Home)

๒) การรักษาทรัพยากรช้าง โดยภูมิปัญญาในท้องถิ่น พื้นที่ศึกษา ปางช้างแม่แตง ปางช้างแม่ตะมาน เช่น สมุนไพรประคบร้อน สมุนไพรบำรุงกำลัง สมุนไพรรักษาบาดแผล เป็นต้น

๓) การรักษาทรัพยากรช้าง โดยวิถีวัฒนธรรมประเพณี พื้นที่ศึกษาปางช้างทุกแห่ง เช่น การพาจ้านช้าง การมัดมือช้าง การสืบทอดช้าง การทำกิจกรรมวันช้างไทย การดูแลสวัสดิภาพช้าง การจัดกิจกรรมในชุมชนโดยให้ช้างมีส่วนร่วม เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบลกีดขวางกับการอนุรักษ์ช้าง

- ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนมากเป็นป่าไม้และภูเขาสูง มีทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศ อุดมสมบูรณ์ อันเอื้ออำนวยต่อกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาท้องถิ่น ทรัพยากรเป็นสิ่งสะท้อนวัฒนธรรม ประเพณี ความเจริญรุ่งเรือง ตลอดจนวิวัฒนาการต่างๆ ที่เป็นมาในอดีตของชุมชนได้ การรุกคืบของทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชน เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่คำนึงถึงความสำคัญของทรัพยากรทำให้ทรัพยากรหลายชนิดกำลังจะสูญพันธุ์ไปจากชุมชน แต่ชุมชนกลับไม่มีความรู้สึก ว่ากำลังสูญเสียทรัพยากรที่สำคัญไปจากชุมชน และไม่ทราบว่าทรัพยากรเหล่านั้นมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างไร เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง ได้เข้าร่วมสนองโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ (อพ.สธ.) จึงเริ่มมีการจัดเก็บฐานทรัพยากรชุมชนตามกรอบงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นของ อพ.สธ. ทำให้เห็นข้อดี ข้อเสีย ข้อบกพร่องและการล่มสลายของทรัพยากรในชุมชน เริ่มมีการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญกับทุกมิติของการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านแม่ตะมานในอดีตเป็นชุมชนที่ทำอาชีพเกษตร แบบพึ่งตนเอง แต่ชุมชนแม่ตะมานมีฐานทรัพยากรที่เหมาะสม (ต่อ)

(ต่อ) องค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้างกับการอนุรักษ์ช้าง

- ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีทุนจากนอกชุมชนเข้ามาทำธุรกิจท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก กลายเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับช้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน นักธุรกิจจึงใช้ช้างสัตว์คู่บ้านคู่เมือง ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว หมู่บ้านแม่ตะมานเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีช้างมาอยู่รวมกันมากที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่ และตำบลกีดช้างเป็นตำบลที่มีช้างมากที่สุดในประเทศไทย มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น โชว์แสดงช้าง นั่งช้าง นั่งเกวียน ล่องแพไม้ไผ่ นอกจากนั้นยังมีประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับช้าง เช่น มัดมือช้าง ฮ้องขวัญช้าง ผ่าจันช้าง ปัดภัยช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง ได้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรช้างจึงมีการศึกษา จัดเก็บข้อมูลทรัพยากรช้าง โดยความร่วมมือระหว่างคณะทำงาน อพ.สธ. อบต.กีดช้าง ชมรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ โดยสำรวจข้อมูล จำนวนช้าง ประเพณี ภูมิปัญญา สมุนไพร ที่เกี่ยวกับช้าง การใช้ประโยชน์จากช้างในการทำธุรกิจท่องเที่ยว การเพาะขยายพันธุ์ช้าง เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการดำเนินงานปลูกรักษาทรัพยากรช้างอย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่ได้จากการดำเนินงานคือ องค์ความรู้เกี่ยวกับช้าง จำนวนช้างที่คลอด การรอดชีวิตช้างที่คลอดในแต่ละปี รวมถึงการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับช้าง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากมูลช้าง , การผลิตปุ๋ยจากมูลช้าง ฯลฯ

การจัดเก็บฐานข้อมูลทรัพยากรช้างและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากช้าง

- ๑. จำนวนปางช้างและจำนวนช้างทั้งหมดในตำบลกีดช้าง
- ๒. จำนวนปางช้างและจำนวนช้างทั้งหมดในหมู่บ้านแม่ตะมานพื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ. อบต.กีดช้าง
- ๓. จำนวนช้างทั้งหมดในในศูนย์เรียนรู้ฐานทรัพยากรท้องถิ่น Thai Elephant Home พื้นที่จัดเก็บข้อมูลการปลูกรักษาพันธุ์กรรมสัตว์ ”ช้าง”

ข้อมูลจำนวนปางช้างและช้างทั้งหมดในตำบลกีดช้าง

ลำดับ	ชื่อปางช้าง	หมู่ที่	จำนวนช้าง
๑	มูลนิธิอนุรักษ์ช้างและสิ่งแวดล้อม	๑	๗๒
๒	ปางช้างปางกีด	๑	๓
๓	แก่งกีดริเวอร์ไซด์	๑	๑๑
๔	ปางช้างไทยเฮอร์เทท	๑	๓
๕	แฮปปี้ อีเลเฟนท์ โฮม	๑	๑๗
๖	ปางช้างแก่งกีด	๑	๓
๗	อีโคแอดเวนเจอร์ แคมป์	๑	๑๐
๘	ปางช้างบุญเลิศ	๑	๕
๙	จำเริญแอดเวนเจอร์	๑	๕

ลำดับ	ชื่อปางช้าง	หมู่ที่	จำนวนช้าง
๑๐	แก่งกัศริเวอร์วิว	๑	๔
๑๑	ปางช้างโชคชัย	๒	๕๖
๑๒	ปางช้าง Thai Elephant Home	๒	๑๕
๑๓	ปางช้างเอลดี	๒	๓
๑๔	ปางช้างแม่ตะมาน	๒	๕๒
๑๕	ปางช้างแม่แตง	๒	๖๓
๑๖	สยาม ริเวอร์ แอดเวนเจอร์	๓	๒
๑๗	ปางช้างป่าคา	๓	๒
๑๘	ปางช้างทุ่งละคร	๖	๑๐
๑๙	ปางช้างห้วยน้ำค้าง	๓	๓
รวมจำนวนช้างตำบลกุดช้าง			๓๕๑ เชือก

ข้อมูล ณ เดือนกันยายน ๒๕๖๐

ข้อมูลจำนวนปางช้างและช้างทั้งหมดในหมู่บ้านแม่ตะมานรวม ๑๙๗ เชือก

ลำดับ	ชื่อปางช้าง	หมู่ที่	จำนวนช้าง
๑	ปางช้างโชคชัย	๒	๕๖
๒	ปางช้าง Thai Elephant Home	๒	๑๕
๓	ปางช้างเอल्ली	๒	๓
๔	ปางช้างแม่ตะมาน	๒	๕๒
๕	ปางช้างแม่แตง	๒	๖๓
	รวม		๑๔๙

ข้อมูล ณ เดือนกันยายน ๒๕๖๐

ข้อมูลจำนวนช้างทั้งหมดใน Thai Elephant Home ๑๙ เชือก

ลำดับ	ชื่อช้าง	เพศ	อายุ/ปี
๑	พลายคา (พ่อพันธุ์)	ผู้	๔๘
๒	พลายลุงที	ผู้	๑๐
๓	พังบุญนำ	เมีย	๔๕
๔	พังอ้อมกอด (ลูกคอกพังบุญนำกับพลายน้อย)	เมีย	๒ ปี ๑๑ เดือน
๕	พังบุญ	เมีย	๒๕
๖	พลายดัมโบ้ (ลูกคอกพังบุญกับพลายน้อย)	ผู้	๓ ปี ๓ เดือน
๗	พังบุญชู	เมีย	๕๐
๘	พังรู้ปี	เมีย	๑๔
๙	พังลักกี้ (ลูกคอกพังรู้ปีกับพลายคา)	เมีย	๒ เดือน
๑๐	พังจันทร์	เมีย	๔๕

(ต่อ) ข้อมูลจำนวนช้างทั้งหมดใน Thai Elephant Home จำนวน ๑๙ เชือก

ลำดับ	ชื่อช้าง	เพศ	อายุ
๑๑	พังบัวทอง	เมีย	๔๒
๑๒	พังบัวเงิน (ลูกคอกพังบัวทอง)	เมีย	๕
๑๓	พังบุญเงิน	เมีย	๑ ปี ๖ เดือน
๑๔	พังน้อย	เมีย	๑๘
๑๕	น้ำหวาน	เมีย	๑๒
๑๖	พังโหม่พะทอ	เมีย	๓๕
๑๗	พังน้ำเพชร	เมีย	๒๕
๑๘	พังศรีทอง	เมีย	๔๐
๑๙	พังโม่ทีแจ	เมีย	๓๕

ข้อมูล ณ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๐

ข้อมูลเบื้องต้นของศูนย์ปกปักรักษา THAI ELEPHANT HOME

- ๑. ชื่อหน่วยงาน ไทยอิเลฟแฟนท์โฮม(Thai Elephant Home)
- ๒. เริ่มดำเนินการก่อสร้าง เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ บนที่ดิน ๔๕ ไร่
- ๓. เปิดดำเนินการเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕
- ๔. ชื่อจดทะเบียนพาณิชย์ ไทยอิเลฟแฟนท์โฮม (Thai Elephant Home)
- ๕. ทูนเริ่มต้นในการดำเนินการ ๓๐๐,๐๐๐ (สามแสนบาท)
- ๖. สถานที่ตั้ง ๑๐๒ หมู่ ๒ ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อพ.สธ.

- ศูนย์เรียนรู้ฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.-ตำบลกีดช้าง (Thai Elephant Home) เป็นเครือข่ายพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้เข้าร่วมสนองโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อพ.สธ. ผ่านพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ต่อมาได้เป็นศูนย์เรียนรู้ฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.-ตำบลกีดช้าง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง ขอเข้าร่วมสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕ สมาชิกหมายเลขที่ ๘-๖๕๐๐๖๐๕ และดำเนินการร่วมทำโครงการปลูกรักษาสัตว์(ช้าง) ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๖๐ เป็นทรัพยากรสัตว์ที่เลือกศึกษาใน ๔ ฐานทรัพยากร เพื่อจัดเก็บข้อมูลฐานทรัพยากรท้องถิ่นและเพื่อประโยชน์ของงานวิจัยทรัพยากรสัตว์ (ช้าง) ต่อไปในอนาคต

ขั้นตอนวิธีดำเนินการ

- ๑. รวบรวมข้อมูลและทำประวัติช้าง
- ๒. การคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์
- ๓. การบันทึกข้อมูลการผสมพันธุ์ช้าง
- ๔. การดูแลช้างท้อง
- ๕. การคัดเลือกแม่รับ
- ๖. ข้อมูลการคลอดของช้าง
- ๗. การดูแลแม่ช้างลูกช้างหลังคลอด)
- ๘. การแยกลูกช้าง (ผ่าจัน)
- ๙. และการฝึกลูกช้าง

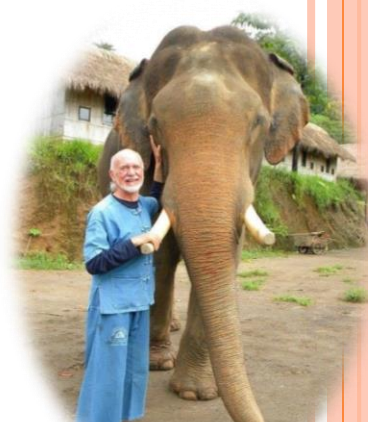

๑.การรวบรวมข้อมูลและทำประวัติข้าง

- การรวบรวมข้อมูลก็คือ การจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นหรือการจัดทำฐานทรัพยากรของชุมชน เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ของทรัพยากรในตอนนี้ว่า มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หรือไม่ มีช่องทางการอนุรักษ์แบบไหน เกี่ยวข้องกับใครและใครควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ฐานข้อมูลยังจะช่วยให้เราพิจารณาความเหมาะสมต่อการพัฒนาต่อยอดฐานทรัพยากรไปสู่ฐานเศรษฐกิจและไปสู่ความยั่งยืนของทรัพยากร ทรัพยากรข้างที่สำรวจทำให้เรารู้ว่าปริมาณข้างในตำบลในชุมชนเรามีมากน้อยแค่ไหนเหมาะสมกับทรัพยากรที่เรามีอยู่หรือไม่อะไรคือปัญหาอะไรคือโอกาส ถ้าเป็นปัญหาเราจะแก้ไขอย่างไร หรือมีอะไรที่เป็นโอกาสที่จะสามารถต่อยอดและพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนต่อท้องถิ่นและต่อประเทศชาติ

๒. การคัดเลือกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์

- การคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ช้างมีส่วนสำคัญต่อการเจริญเติบโตของลูกช้างและนิสัยของลูกช้างด้วย เจ้าของช้างหรือผู้ดูแลช้างจะต้องเลือกพ่อพันธุ์ที่รูปร่างสมบูรณ์ แข็งแรง ให้น้ำเชื่อที่ดีและนิสัยดี การผสมพันธุ์ช้างเจ้าของและผู้ดูแลจะต้องมีองค์ความรู้เรื่องการติดสัตว์ของช้าง ความพร้อมของช้างทั้งทั้งพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ แต่พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ช้างทุกเชือกก็ไม่สามารถจะให้ลูกช้างได้เหมือนกันทุกเชือก

๓. การบันทึกข้อมูลการผสมพันธุ์ช้าง

- การจดบันทึกวัน เดือน ปี การผสมพันธุ์ช้างจะทำให้ผู้เลี้ยงและเจ้าของช้างรู้กำหนดการเฟ้าร่วงการคลอดของช้างเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับลูกช้าง รวมถึงการพาช้างแม่รับไปอยู่เป็นเพื่อนของแม่ช้างเพื่อให้ช้างแม่รับสอนวิธีการดูแลตัวเองการเจ็บท้องจนถึงการเลี้ยงดูลูกของตัวเอง ช้างจะตั้งท้องประมาณ ๑๘ ถึง ๒๒ เดือน

๔. การดูแลช้างช่วงตั้งท้อง

- เมื่อช้างผสมพันธุ์กันแล้วเราจะต้องเฝ้าสังเกตความเปลี่ยนแปลงของแม่ช้างว่าจะท้องหรือไม่ โดยวิธีธรรมชาติก็คือสังเกตจากเต้านม พฤติกรรมอื่นๆ วิธีการวิทยาศาสตร์การตรวจความเปลี่ยนแปลงฮอร์โมนเพศ (ยังไม่มีผลที่แน่ชัด) เมื่อเรารู้ว่าช้างท้องแล้วเราก็ต้องดูแลเรื่องการทำงาน การให้ช้างได้ออกกำลังกาย การพาช้างไปเล่นน้ำ การให้อาหารบำรุงร่างกาย

ที่อยู่ช้าง

กล้วย

อาหาร
หญ้า

การตรวจ
เต้านม

๕. การคัดเลือกแม่รับ

- แม่รับก็มีความสำคัญต่อการรอดชีวิตของลูกช้างและอันตรายจากการคลอดของช้าง คุณแม่่มือใหม่ เพราะฉะนั้นถ้าใครมีช้างแม่รับที่ดัดเก่งลูกช้างก็มีโอกาสรอดชีวิตสูง และแม่ช้างมือใหม่ก็จะยอมรับลูกได้ไวขึ้นด้วย
- การคัดเลือกแม่รับเจ้าของช้างและผู้ดูแลช้างต้องเก่งและเข้าใจเรื่องการสังเกตช้างในโขลงหรือในสถานที่ที่ช้างอาศัยอยู่ แม่ช้างที่ไม่ดู นิสัยดี อ่อนโยน ที่เลี้ยงลูกตัวเองเก่งรักช้างน้อย (ที่ไม่ใช่ลูกตัวเอง) เข้ากับช้างอื่นๆ ได้ทุกเชือก

๖. ข้อมูลการคลอดของช้าง

ฟ้าใส

- ๑ ฟ้าใส แม่พังบุญชู พ่อพลายสมบูรณ์ (คลอด ๑๗/๗/๒๕๕๕)
- ๒ ดัมโบ้ แม่พังบุญ พ่อพลายน้อย (คลอด ๒๒/๘/๒๕๕๗)
- ๓ อ้อมกอด แม่บุญนำ พ่อพลายน้อย (คลอด ๒๐/๑๒/๒๕๕๗)
- ๔ ชันเดย์ แม่พังนิว พ่อพลายบุญพัฒน์ (คลอด ๖/๑๑/๒๕๕๙)
- ๕ ลัคกี้ แม่พังรูบี้ พ่อพลายคา (คลอด ๖/๑๐/๒๕๖๐)

ดัมโบ้

อ้อมกอด

ชันเดย์

ลัคกี้

๗.การดูแลแม่ช้างลูกช้างหลังคลอด

- การดูแลแม่ช้างและลูกช้างหลังคลอด แม่ช้างเราต้องล้างกลิ่นคาวเลือดออกให้หมด กันแมลงวันมาตอมและไข่ใส่แผลหลังคลอด อาหารช่วงคลอดลูกก็ต้องดูสภาพแม่ ช้างก่อนว่าสุขภาพดีหรือไม่ต้องบำรุงอะไร น้ำนมมีเยอะไหม ส่วนลูกช้างต้องดูแล สายสะดือป้องกันไม่ให้แมลงมาเกาะ ถ้าเป็นช้างแม่่มือใหม่ต้องช่วยเรื่องการพุงให้ ดีมนมด้วย

๘. การแยกลูกช้าง (ผ่าจัน)

- การแยกแม่ช้างลูกช้างออกจากกันหรือที่เราเรียกว่าการผ่าจัน เป็นพิธีกรรมที่คนเลี้ยงช้างต้องทำเมื่อลูกช้างมีอายุหนึ่งปีครึ่งหรือ ๒ ปี ขึ้นไป การทำพิธีผ่าจันมีอยู่ ๒ แบบ ๑ แบบทางอีสาน ๒ แบบทางเหนือ แบบทางอีสานจะไม่มีดอกแต่จะมีช้างมาช่วยกัน ๒ ถึง ๓ เชือก ทำพิธีเสร็จก็มีมัดลูกช้างแล้วแยกแม่ช้างออกจากลูกช้างโดยมีช้างพลายมาเป็นตัวกันแม่ช้างและช้างพังมาเป็นเพื่อนแม่ช้าง ส่วนของทางภาคเหนือจะทำดอกเพื่อนำลูกช้างเข้าในดอกแล้วแยกแม่ช้างออกไปมีช้างมากันเหมือนของทางอีสาน เมื่อแยกเสร็จก็ต้องเฝ้าอยู่เป็นเพื่อนลูกช้างคอยป้อนน้ำป้อนอาหารให้ลูกช้างตลอดต้องคอยปลอบไม่ให้ลูกช้างร้องประมาณ ๑ อาทิตย์ ถึงจะเอาออกจากดอก

๙. การฝึกลูกช้าง

- การฝึกลูกช้างก็ขึ้นอยู่กับคนเป็นเจ้าของว่าจะฝึกเพื่ออะไรแบบไหน ถ้าฝึกเพื่อไว้แสดงก็จะมีครูรับจ้างฝึกเพื่อการแสดงแต่ใช้เวลาในการฝึกนาน แต่ถ้าจะฝึกเพื่อให้รู้หน้าที่ของตัวเองก็เป็นการฝึกพื้นฐานทั่วไป จะใช้เวลาฝึกสั้น ๆ

ประโยชน์จากการใช้ช้างในธุรกิจท่องเที่ยวและท้องถิ่น

- ช้างในธุรกิจท่องเที่ยวทำรายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาทร้อยละ ๘๐ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลกักช้าง ต้องมาขี่ช้างและเลี้ยงช้าง สร้างงานให้กับคนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรงคือคนงานเลี้ยงช้าง(ควาญช้าง) คนตัดหญ้าให้ช้าง คนเก็บมูลช้าง คนขายของที่ระลึกผลิตภัณฑ์จากมูลช้าง ฯลฯ ส่วนทางอ้อมคือเกษตรกรที่ปลูกกล้วย อ้อย หญ้า อาหารช้างและคนงานที่ทำงานแผนกอื่น ๆ ตามปางช้าง
- ส่วนประโยชน์ที่เป็นสาธารณะ เช่นการส่งเสริมประเพณีแห่เทียนพรรษาบนหลังช้าง และงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น งานวันพ่อ วันแม่ งานวันไว้อาลัย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ
- การใช้ประโยชน์จากมูลช้าง ทำกระดาษ ทำของที่ระลึก ทำปุ๋ยหมัก ช่วยลดรายจ่ายให้เกษตรกร

การนำช้างมาร่วมกิจกรรม ในวันสำคัญ

พิธีจุดเทียนชัยถวายพระพร ๕ ธันวาคมหาราช

แห่เทียนพรรษาบนหลังช้าง

พิธีถวายความอาลัยแด่พระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ

ผลิตภัณฑ์จากมูลช้าง

ตุ๊กตาดจาก
มูลช้าง

กระดามูลช้างและผลิตภัณฑ์จากกระดามูลช้าง

ปุยมูลช้าง

ภูมิปัญญาการดูแลและรักษาช้าง

HERBAL MEDICINE IN ELEPHANTS

Herbs for Wound Healing สมุนไพรรักษาบาดแผล

Treatment of allergic dermatitis, rash, insect bites and effect of anti-bacteria.
Reduces inflammation and induce wound healing.

ขมิ้นชัน (Turmeric)

ขมิ้นชัน ใช้รักษาอาการแพ้ ผื่นคัน ผิวหนังอักเสบ รุพของ แผลลงสัตว์กัดต่อย ช่วยลดการอักเสบ มีฤทธิ์ในการต่อต้านเชื้อแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดหนอง และฆ่าเชื้อราที่เป็นสาเหตุของโรคผิวหนัง ช่วยสมานแผลลดอาการคันให้หายเร็วยิ่งขึ้น

ใบพลู (Betel leaf)

ใบพลู มีสารสำคัญหลายชนิดซึ่งมีฤทธิ์เป็นยาฆ่าและช่วยในการกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต ขับก๊อการเดินและฆ่าเชื้อแบคทีเรียที่เป็นสาเหตุของเชื้อหนอง และเชื้อราของโรคผิวหนังและกลากเกลื้อน ลดอาการปวดบวม

ปูนแดง (Red lime)

ปูนแดงใช้รักษาโรคผิวหนัง แก้คัน แก้พิษแมลงกัดต่อย ลดการอักเสบและอาการปวด ช่วยให้เกิดการไหลเวียนและสมานแผลเร็ว

สับใบพลูและขมิ้นเป็นชิ้นเล็กๆ ตำรวมกันให้ละเอียด แล้วใส่ปูนแดง ผสมให้เข้ากัน ทาลงบนแผลวันละครั้ง
Chop the betel leaf and turmeric into small pieces and thoroughly crushed, then put the lime mix together. Smear to the wound once a day

Case / ตัวอย่างการใช้ยาในช่วงป่วย

งานช้างตอนเกิดเป็นแผลขนาดใหญ่
สีน้ำตาลมีไข้การรักษายาโดยการทานเกลือ
และรักษาแผลเปิด

ทำการล้างแผลและใช้ยาสมุนไพรช้าง
ร่วมกับสมุนไพรสลับใช้ซ้ำ-เย็น

ใช้ยาช้างประมาณ 2 เดือน
จนแผลหายดีและเปิดปิด

Clean the wound every day.
Using modern medicine and herbs together.
It takes about 2 months.
The wound healed and completely closed.

Herbs for Health Supplement สมุนไพรบำรุงร่างกาย

1 มะขามเปียก (Tamarind)

2กล้วยน้ำว้า (Banana)

3 ข้าวเจ้าเปลือก (Paddy)

4 มะพร้าวท้าว (Coconut)

5 อ้อยดำ (Sugar cane)

6 ผลมะขาม (Elephant apple)

8 เปลือกต้นมะรอก (Hog Plum Tree)

10 บอระเพ็ด (Heartleaf Moonseed)

11 รากหญ้าคา (Cogon grass root)

12 หญ้าหัวหนู (Nut grass)

7 เปลือกต้นตะคร้ำ (Garuga pinnata Roxb.)

9 หัวผักกาด (Lasia spinosa(L.)Thwaites.)

16 ยาตำ (Aloe vera)

18 เกลือ (Salt)

13 เท้าสับประรด (Pineapple root)

14 ต้นอ้อยช้าง (Wodier tree)

15 อิฐ (Brick)

17 แป้งเต้า (Yeast)

สับสมุนไพรให้เป็นชิ้นเล็กๆ แล้วบดผสมสมุนไพรทุกชนิดรวมกัน ปั้นเป็นก้อนแล้วนำไปตากแห้ง
Chop herbs together and mold to a bolus. Drying by expose to the sun.
ป้อนให้ช้างกินวันละ 10 ก้อน Feed 10 pieces per day

HERBAL MEDICINE IN ELEPHANTS

Herbal Hot Compress

สมุนไพรประคบร้อน

หญ้าน้ำสาบเสือ (Bitter bush)

(Boil or crush and place on wound as poultice to stop bleeding.)

ต้มแล้วประคบหรือขยี้
แล้วพอกไว้ที่แผล ช่วยห้ามเลือดได้

หญ้าน้ำปาด (Mikania cordata Rob.)

(Use leaves to reduce inflammation and induce wound healing)

ใช้ใบ ช่วยลดอักเสบ ลดบวม และสมานแผล

ไมยราบแดง (Sensitive plant)

ช่วยลดบวม ลดการอักเสบ
(Use tree to reduce inflammation)

เปลือกต้นเพกา (Broken bones tree)

ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต
(Use bark to improve blood circulation.)

ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต

เปลือกต้นซ้อ (Gamari tree)

ช่วยลดบวม ลดการอักเสบ
(Use bark to reduce inflammation)

ช่วยลดบวม ลดการอักเสบ

เปลือกต้นประดู่ (Narra tree)

ช่วยสมานแผลให้แห้งเร็ว
(Use bark to induce wound healing)

ช่วยสมานแผลให้แห้งเร็ว

รางจืด (Blue trumpet vine)

ถอนพิษที่ได้รับจากพิษบางชนิด ถูกงูกัด
และยาฆ่าแมลง

ถอนพิษที่ได้รับจากพิษบางชนิด ถูกงูกัด และยาฆ่าแมลง

ข่า (Galangal)

ช่วยลดอาการอักเสบ
(Use root to reduce inflammation)

ช่วยลดอาการอักเสบ

พริกแห้ง (Chilli)

ช่วยสมานแผลให้แห้งเร็ว
(Induce wound healing)

ช่วยสมานแผลให้แห้งเร็ว

กระเทียม (Garlic)

มีฤทธิ์ต้านการติดเชื้อแบคทีเรียที่บาดแผล
(Contain a natural bacteria killer.)

มีฤทธิ์ต้านการติดเชื้อแบคทีเรียที่บาดแผล

ต้มสมุนไพรอย่างละ 1 กำมือ ใช้ผ้าชุบน้ำที่ได้ออกจากต้ม นำมาพาดตรงตำแหน่งที่บวมหรือประคบบาดแผล
Boil a bundle of each herb together and warm compress on affected region of skin twice a day

Maetaeng Elephant Park & Clinic

compiled and produced by Panida Huanghong D.V.M.

วิถี วัฒนธรรม ประเพณี ในการดูแลรักษาทรัพยากรช้าง ของชุมชนบ้านแม่ตะมาน

การมัดมือช้าง คือ การทำพิธีกรรมเรียกขวัญช้าง

วิธีการ: หมอช้าง และเจ้าของช้าง จัดเตรียมข้าวตอก ดอกไม้ ธูป เทียน เหล้าไท ไก่ 1 คู่

ด้ายมัดมือช้าง จากนั้น หมอช้างจะทำพิธีกรรมตามความเชื่อ ของชาวกระเหรี่ยง มีคำกล่าวอวยพร ให้ช้างมีสุขภาพแข็งแรง พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ปลอดภัยอันตรายทั้งปวง

การทำพิธีกรรม: ในอดีต เจ้าของช้าง มีช้างแค่เชือก 2 เชือก จะ ใช้เหล้าไท ไก่คู่ เท่านั้น ปัจจุบัน ถ้าเจ้าของช้างมีช้างจำนวน หลายเชือก จะใช้หมูเป็นตัว ในการทำพิธีกรรม “มัดมือ ช้าง

พิธีกรรมมัดมือช้าง : สืบทอดมาจาก นายแสน...ชาวอำเภอ จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การให้ความสำคัญ
และจัดกิจกรรม
วันช้างไทย

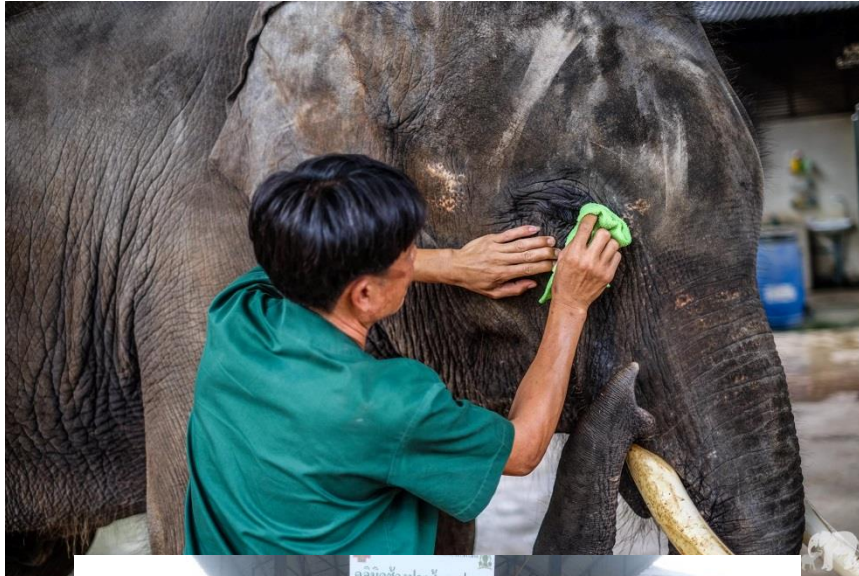

ปัจจุบันมีวัฒนธรรมประเพณีที่
เปลี่ยนแปลงไป เช่น การทำพิธี
สืบชะตาช้าง

การให้ความสำคัญกับสวัสดิภาพช้าง เช่น การจัดให้มีคลินิกช้าง ดูแลรักษาทั้งช้างของตนเอง
และช้างจากปางช้างอื่น หรือการเป็นเครือข่ายศูนย์ความเป็นเลิศด้านการศึกษาและวิจัยช้าง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการดูแลรักษาช้างร่วมกัน

สรุปผลการดำเนินงาน ๒๕๖๐

- ๑. ท้องถิ่นได้ข้อมูลฐานทรัพยากรช่างในพื้นที่ทั้งหมด เพื่อนำมาประกอบแผนพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์หาจุดเด่นของทรัพยากรช่างในการวางแผน. เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้าน นวัตกรรม การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน
- ๒. ท้องถิ่นได้ศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการเลียงช่างและได้แนวทางการอนุรักษ์เพื่อสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปได้ศึกษาเรียนรู้และสืบทอดเพื่อความยั่งยืนของฐานทรัพยากรช่างต่อไป
- ๓. ท้องถิ่นได้เครือข่ายการพัฒนาฐานทรัพยากรและการนำฐานทรัพยากรมาสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดงาน เกิดรายได้ เกิดฐานเศรษฐกิจที่ดี สังคมที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ดีในอนาคต